

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 73 | 2019 | št. 3-4 (160) | str. 265-526

Peter Štih, *Sv. Maksimilijan Celejanski, Maksimilijanova meniška celica v Pongauu in začetki pokristjanjevanja Karantancev* • Tomaž Lazar, *Bojni načrt iz časa beneške vojne v zapuščini Krištofa Ravbarja: dragoceno odkritje v ljubljanskem Nadškofjskem arhivu* • Andrej Sušjan – Stanislav Južnič, *Theodor Kravina von Kronstein in njegov Oris ekonomskih znanj* • Vanja Kočevar, *Ali je slovenska etnična identiteta obstajala v prednacionalni dobi? Kolektivne identitete in amplitude pomena etničnosti v zgodnjem novem veku (2. del)* • Monika Pemič, *Slovensko narodno gibanje in izvorna podoba Narodnega doma v Mariboru. Jan Vejrych, njegovi slovenski naročniki in odzivi tedanjega občinstva* • Radoslav Raspopović, *Ruska emigracija v Črni gori po letu 1919* • Ivan Smiljanič, *Kralji, doktorji, revolucionarji: spominska obeležja v avli rektorata Univerze v Ljubljani*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 73 | 2019 | št. 3-4 (160) | str. 265–526

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarevič (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva
in navedbo vira. Avtorji prispevkov se z objavo v Zgodovinskem časopisu
strinjajo, da so lahko njihova besedila objavljena tudi v elektronski obliki
Zgodovinskega časopisa ali posamezno.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 20. novembra 2019.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2019: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBAS12X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanj Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, november 2019

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources. By submitting their articles for publication in *Zgodovinski časopis*/Historical Review, the authors agree that their texts can be published in the electronic form of *Zgodovinski časopis*/Historical Review or separately.

The editing of this issue was completed on November 20, 2019.

Translated by: Saša Mlacović (English)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2019): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €

Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935

Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBASI2X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, November 2019

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>

info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

KAZALO – CONTENTS

Razprave – Studies

- Peter **Štih**, Sv. Maksimilijan Celejanski, Maksimilijanova meniška celica
v Pongau in začetki pokristjanjevanja Karantancev.....272–293
St Maximilian of Celeia, Maximilian's Monastic Cell in
Pongau and the Beginnings of Carantanians' Christianisation
- Tomaž **Lazar**, Bojni načrt iz časa beneške vojne
v zapuščini Krištofa Ravbarja:
dragoceno odkritje v ljubljanskem Nadškofijskem arhivu.....296–345
A Battle Plan from the Period of the Venetian War in Christoph Rauber's
Legacy: A Valuable Find in the Archdiocesan Archive in Ljubljana
- Andrej **Sušjan** – Stanislav **Južnič**, Theodor Kravina von Kronstein
in njegov *Oris ekonomskih znanj*346–365
Theodor Kravina von Kronstein and His
Outline of Economic Knowledge
- Vanja **Kočevar**, Ali je slovenska etnična identiteta obstajala
v prednacionalni dobi?
Kolektivne identitete in amplitude pomena
etničnosti v zgodnjem novem veku (2. del)366–411
Did the Slovene Ethnic Identity Exist in the Pre-National Period?
Collective Identities and Amplitudes of the Importance
of Ethnicity in the Early Modern Period (Part II)
- Monika **Pemič**, Slovensko narodno gibanje in izvirna podoba
Narodnega doma v Mariboru. Jan Vejrych, njegovi
slovenski naročniki in odzivi tedanjega občinstva.....412–441
The Slovene National Movement and the Original
Appearance of Narodni Dom in Maribor.
Jan Vejrych, His Slovene Clients and the Audience's Response
- Radoslav **Raspopović**, Ruska emigracija v Črni gori po letu 1919442–455
Russian Immigration to Montenegro after 1919
- Ivan **Smiljanič**, Kralji, doktorji, revolucionarji: spominska
obeležja v avli rektorata Univerze v Ljubljani.....456–490
Kings, Doctors, Revolutionists: Memorials in the
Lobby of the University of Ljubljana's Rectorate

Jubileji – Anniversaries

Profesorica Carole Rogel – osemdesetletnica (Peter Vodopivec).....492–496

Ocene in poročila – Reviews and Reports

- Privilegium maius. Autopsie, Kontext und Karriere der
Fälschungen Rudolfs IV. von Österreich. / Falsche Tatsachen.
Das Prilegium maius und seine Geschichte (Peter Štih).....498–501
- Die Steiermark im Spätmittelalter (Peter Štih)502–504
- Slavica Stojan, Ombla, vile i vilani. Povijest svakodnevice u ljetnikovcima
Rijeke dubrovačke (15. do 19. st.). (Ignacij Voje)505–508
- Janez Šumrada, Adrijan Kopitar, Kranjski Janezi,
Napoleonovi soldati. Francoski vojaški nabor
v ilirski provinci Kranjski, 1812–1813 (Franc Rozman)509–512
- Danica Fink Hafner, Britanska demokracija. Suverenost parlamenta.
(Peter Vodopivec).....513–516

* * *

- Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis518–521
Instructions for Authors
- Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 73, 2019522–526
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 73, 2019

Danica Fink Hafner, **Britanska demokracija. Suverenost parlamenta.** Knjižna zbirka: POLITIKA, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, 2019, 241 str.

Knjiga profesorice Danice Fink Hafner je sintetično zasnovana analiza zgodovinskega razvoja in sodobnega stanja britanske demokracije. Avtorica se, ko uvodoma opozarja, da »demokracije niso le politične institucije, temveč tudi njihovi družbeni učinki«, sklicuje na stališče ameriškega politologa Arenda Lijpharta, ki govori o dveh vrstah demokracij: o večinskih in konsenzualnih demokracijah. Velika Britanija je v tej luči primer večinske demokracije, njena posebna značilnost pa, da v britanskem sistemu ni »suvereno ljudstvo, temveč parlament«. Mednarodno empirično primerjalno raziskovanje »vzorcev demokracij« je po mnenju profesorice Fink Hafnerjeve na podlagi statističnih analiz oblikovalo njihove tipologije, vendar pri tem prezrlo veliko »relevantnih informacij o posamičnih sistemih«. Svojo knjigo o britanski demokraciji je zato oprla tako na »predhodno kvantitativno raziskovanje« kot na razvojno-historično zasnovano kvalitativno analizo.

Avtorica je prvi del knjige posvetila zgodovinskemu orisu in kritičnemu pretresu razvoja britanskega kapitalizma, liberalizma in političnega sistema, saj naj bi bili poleg pritiskov posamičnih družbenih skupin in njihovih interesov prav vojne, postopna modernizacija gospodarstva in vplivi revolucij na evropski celini ter osamosvojitve severnoameriških kolonij ključni dejavniki sprva angleških in nato britanskih političnih inovacij. V tej zvezi je nazorno predstavila razvoj »teoretskega okvira« britanskega »modela«, tj. britanskega liberalizma od angleškega razsvetljenstva in misli angleških razsvetljencev, prek razprav in predstav o parlamentarnem predstavništvu in pravicah posameznika v 17., 18. in 19. stoletju, do britanske politične misli v 20. stoletju in postliberalizma na začetku 21. stoletja. Eno osrednjih poglavij v knjigi je namenila razvoju angleškega, od začetka 18. stoletja britanskega parlamentarizma, saj je bil parlament »več stoletij«, kot je zapisala, »ključni igravec v teorijah« in »delovanju britanskega političnega sistema«. V tem sklopu je opozorila na postopno omejevanje moči monarha in povečevanje pristojnosti parlamenta ter v 19. in 20. stoletju prav tako počasno demokratizacijo njegove spodnje zbornice s povečevanjem števila voljenih poslancev in širjenjem volilne pravice. Britanska družba je, kot piše Fink Hafnerjeva, tudi v 20. stoletju in vse do sodobnega časa ostala družba velikih družbenih neenakosti, volilna pravila in dejstvo, da so pomembne predstavniške ustanove (lordska zbornica) dostopne

le ljudem s povsem določenim družbenim statusom, pa so britansko demokracijo »popačili« v korist »bogatih in bolje povezanih v vladajoča družbena razmerja«.

Parlament je bil v začetku 20. stoletja, kot pravi avtorica, sicer zmagovalec dolgotrajnega britanskega političnega razvoja, toda vladne stranke so vedno bolj nadzorovale spodnjo zbornico in po drugi svetovni vojni težile h krepitvi izvršne oblasti, politika pa je postajala bipolarno osredotočena predvsem v rokah dveh strank: konservativne in laburistične. V poglavjih, ki obravnavajo britanski razvoj v 20. stoletju in od sedemdesetih ter osemdesetih let preteklega stoletja »prilagajanje (Združenega kraljestva) globalizacijskim pritiskom«, je posebno pozornost namenila zahtevam po ustavni reformi in oblikovanju pisne ustave, v katero bi vključili tudi nedvoumno zakonsko opredelitev človekovih pravic. Zakon o človekovih pravicah je bil v Združenem kraljestvu, kot poudarja Fink Hafnerjeva, leta 1998 »sprejet šele pod nadnacionalnim pritiskom«, naj »evropsko konvencijo o človekovih pravicah vključi v britansko pravo«, vseeno pa so nekatere nedemokratske težnje iz osemdesetih let, ko je bila predsednica britanske vlade Margaret Thatcher, kot je bilo omejevanje svobode tiska in javnih protestov, utrjevali še zakoni, sprejeti po prelomu stoletja. Brez uspeha so bile tudi pobude po zamenjavi lordske zbornice z izvoljenim senatom, politični kompromis je omogočil le zmanjšanje števila njenih članov ter ločitev njene sodne in zakonodajne funkcije.

Toda v isti sapi so bile v devetdesetih letih sprejete reforme, ki so Združeno kraljestvo decentralizirale in omogočile neposredne stike lokalnih oz. regionalnih oblasti z »bruseljsko politiko«, kar je med drugim okrepilo škotske zahteve po neodvisnosti. Brexit je, kot pravi avtorica knjige, tako postavil na dnevni red že obstoječa vprašanja »ustavne ureditve Združenega kraljestva«: na eni strani problem nejasnega razmerja med vlado in parlamentom, ki ga je zaostriло vprašanje o pristojnosti vlade in parlamenta pri odločanju o izstopu iz EU, na drugi odnosa med parlamentom in sodstvom, ki je v času članstva Velike Britanije v EU razsojalo v skladu z zakoni, prilagojenimi evropskemu pravu. Brexit in dejstvo, da se britanska vlada in parlament o vprašanju brexita nista predhodno posvetovala s parlamenti Walesa, Severne Irske in Škotske, sta prav tako zaostriла vprašanje o odnosu med posameznimi politično-teritorialnimi deli Združenega kraljestva in o tem, »ali vlada v Londonu v pogajanjih z EU ustrezno skrbi za interese drugih delov Združenega kraljestva«. Ne nazadnje sta zastavila vprašanje o vlogi državljanov v Združenem kraljestvu v »aktualnih zgodovinskih procesih«, saj je bilo v državi, v kateri »v zgodovini in filozofiji vladanja suverenosti ljudstva ni« in je suveren le parlament, nenadno referendumsko sklicevanje na »ljudsko voljo« očiten paradoks.

Avtorica je posebno poglavje v knjigi namenila tudi zgodovinskemu prikazu verskih konfliktov, nastanka in vloge anglikanske cerkve, postopnemu uveljavljanju verske tolerance, emancipacije katolikov in katoliške cerkve v 19. stoletju in odnosom med cerkvami in državo v 20. stoletju. Vprašanja religije in odnosov med cerkvijo in državo, kot piše, v razpravah o brexitu niso deležna posebne pozornosti, pri čemer pa sta za sodobne britanske razmere značilna dva nasprotujoča procesa: na eni strani upadanje religioznosti mladih, na drugi pa »vedno bolj eksplicitno

izražanje religiozne pripadnosti strankarskih politikov in povezovanje religije z identiteto političnih strank«.

Med ustavnimi temami, ki jih je aktualizirala odločitev o britanskem izstopu iz EU, sta tudi vprašanje lordske zbornice in monarhije. Lordska zbornica in monarhija sta, kot piše Fink Hafnerjeva, v Združenem kraljestvu anahronistična ostanka preteklosti, »živa mrtveca«, ki kljub prilagajanju parlamenta in političnega sistema družbenim in gospodarskim spremembah v preteklih stoletjih »vztrajata« vse do sodobnega časa. Lordska zbornica je od 18. stoletja izgubljala moč in je že nekaj časa le »elegantna govorilnica«, v kateri so dedni člani v manjšini, prevladujejo pa doživljenjski člani, ki jih na predlog predsednika vlade imenuje monarh. Zagovorniki njene ohranitve trdijo, da je kot institucija s svojimi mnenji in predlogi pomembna protiutež spodnji parlamentarni zbornici in prispeva k »notranji kontroli« in »ravnotežju« v britanskem političnem sistemu. Argumenti v prid ohranjanja monarhije so, kot pravi avtorica, »manj racionalni in bolj čustveni«, tako, da lahko spremembe političnega sistema zaradi brexita spodbudijo tudi k »spremembam monarhije, če že ne njeni popolni ukinitvi«.

Z vprašanjem o prihodnosti britanskega političnega sistema in vladavine so povezana tudi vprašanja o javni upravi in strankarski politiki. Za britansko javno upravo je, kot beremo v knjigi, značilen postopen razvoj od nepristranosti k politizaciji uradništva, od prevladujočega izbora državnih uradnikov po meriokratskih načelih do menedžerializma, uvoženega iz zasebnega sektorja, ki je prevladal v času vlade Margaret Thatcher v zgodnjih osemdesetih letih 20. stoletja. Z vse večjim pritiskom na politične stranke, se je povečevala težnja po kadrovanju državnih uradnikov, ki bodo učinkovito izpolnjevali naložene naloge v skladu z vladno politiko. Še več: za vlade laburistov in Tonyja Blaira so oblikovali novo »zvrst politično lojalnih strokovnjakov«. Najnovejše raziskave pa so pokazale, da Novi javni menedžment v Združenem kraljestvu ni »zagotovil prihranka stroškov in izboljšanje storitev« in v spremenjenih okoliščinah po finančni in ekonomski krizi ni več primeren.

Avtorica v poglavju, v katerem predstavlja razvoj strank, njihovih ideoloških konceptov in strankarskega sistema, poudarja, da je v Združenem kraljestvu v krizi tudi strankarska politika. Upadanje politične aktivnosti prebivalstva, ki traja že petdeset let, od osemdesetih let preteklega stoletja pa tudi upadanje članstva v političnih strankah, še povečujejo rastoče ekonomske neenakosti. Stranke se zato prilagajajo spremembah v javnem razpoloženju in množičnih medijih, medtem ko v javnih strankarskih nastopih pridobiva na pomenu versko obarvana govorica s sklicevanjem na krščanstvo. Hkrati je stranke dodatno polariziral in razdelil brexit.

Avtorica je zadnja poglavja knjige posvetila sektorski analizi področij, ki »veljajo za lakmusove papirje dejanskega delovanja demokracije«, tj. človekovim pravicam ter obravnavam spolne neenakosti in kulture. V tej zvezi je opozorila, da »človekove pravice v britanskem političnem sistemu zgodovinsko niso priznane tako, kot to velja za moderne mednarodne standarde«, saj imajo državljani le toliko pravic in svoboščin, kolikor jih ostane »po sprejetih zakonih po njihovi omejitvi«. V poglavju o človekovih pravicah, državnem nadzoru in izrednih razmerah je podrobneje orisala značilnosti britanske zakonodaje, državnega nadzora, policij-

skega delovanja in težnje po postopni krepitvi policijskih pooblastil od začetka devetdesetih let 20. stoletja, ki – kot je zapisala – »v temelju spreminjajo razmerje med državljanom in državo«. V sklepu knjige je tako med drugim ugotovila, da se v Združenem kraljestvu s politizacijo javne uprave, militarizacijo in centralizacijo policije, »zmanjševanjem zaščite posameznika pred državo« in podrejanjem »človekovih pravic 'višjim' smotrom, predvsem varnosti«, krepijo avtoritarne težnje.

»Čeprav je Združeno kraljestvo še vedno ustavna monarhija, so normativni srčki britanskega modela demokracije moderni individualizem, družbena pogodba, močna izvršna oblast in vladavina večine«, beremo v sklepu knjige. Britanski model demokracije ne temelji na »jasni delitvi oblasti in na vzajemnem nadzoru različnih vej oblasti«, hkrati pa »ne zagotavlja vladavine ljudstva, temveč vladavino izvoljenih predstavnikov v parlamentu, v katerem sedi izvršna oblast«. Po mnenju profesorice Fink Hafnerjeve je posebej problematično, da o vseh teh vprašanjih in prihodnjem razvoju britanske demokracije ni živahnejše kritične javne strankarske in medstrankarske razprave, problemi pa se v »procesu pluralizacije političnih elit«, s povečujočimi se nasprotji med raznimi deli kraljestva in s pritiski k decentralizaciji še zaostrejejo. Prihodnost britanske demokracije je v tej luči po brexitu precej negotova, saj na številna vprašanja, ki jih zastavljajo aktualne razmere, še ni odgovorov.

Knjiga Britanska demokracija, Suverenost parlamenta profesorice Danice Fink Hafner je nadvse aktualno in vznemirljivo delo, ki ne le kritično analizira in predstavlja britanski politični sistem, njegovo zgodovino in njegovo sodobno stanje, temveč odpira tudi številna vprašanja o naravi in značilnostih sodobnih demokratičnih parlamentarnih in političnih sistemov sploh. Zato bo zanimivo branje tako za politologe, sociologe in zgodovinarje ter njihove študente kakor tudi politike in širši krog bralcev. Delo temelji na obsežnem avtoričinem poznavanju britanske in tuje strokovne literature, britanskih in drugih tujih politoloških in socioloških raziskav in (britanskega) parlamentarnega in časopisnega gradiva.

Peter Vodopivec

ISSN 0350-5774

9 770350 577002

ZČ | Ljubljana | 73 | 2019 | št. 3-4 (160) | str. 265-526